

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060101

DOM
2015-12-14
Stockholm

Mål nr
P 327-15

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2014-12-17 i mål nr P 981-14, se bilaga

KLAGANDE

1. GA
2. LH
3. BL
4. ML

MOTPARTER

1. Länsstyrelsen Västra Götalands län, 403 40 Göteborg
2. Munkedals kommun, 455 80 Munkedal

SAKEN

Upphävande av delar av förordnande enligt 113 § byggnadslagen i Lilla Gårvik inom fastigheterna X och Y m.fl. i Munkedals kommun

---

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen avslår överklagandena.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

LH, BL, ML och **GA** har yrkat att mark- och miljödomstolens dom ska ändras på så sätt att ansökan om upphävande av förordnandet enligt 113 § byggnadslagen avslås.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län (länsstyrelsen) och **Munkedals kommun** (kommunen) har bestritt ändring.

RPL, som är ägare till det område inom fastigheten X som ansökan avser, har inte haft något att anföra i anledning av överklagandena.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN**LH**

Mark- och miljödomstolen har felaktigt bedömt att en eventuell brist i länsstyrelsens kommunikation av ansökan får anses läkt inom ramen för kommunens handläggning av planprocessen i hela dess vidd. Planprocessen började i januari 2010 och startade med ett planprogram som omfattade strandzonen i Gårvik och kuststräckan väster därom mot Svarsvik. Det fanns ingen uppgift i planbeskrivningen om att förordnandet enligt 113 § skulle behöva upphävas. Med denna information stod det klart att fastigheterna Z och ZZ inte ingick i det fortsatta detaljplanearbetet för detaljplanen Stora och Lilla Gårvik, senare kallad Gårviks hamn-, bad- och strandzon. Översiktsplanen innehåller inte heller några referenser till behov av upphävande av 113 §-förordnandet för genomförande av planerna för Gårviksområdet. Eftersom fastigheterna varken ingår eller gränsar till strandszonen erhöles inte skriftligt utskick i samband med samrådet och utställningsfasen för Gårviks strandzon. Då det nämnda planprogrammet eller översiktsplanen inte nämnde något om upphävande av förordnandet fanns det inte anledning för mig att följa detaljplanearbetet. I utställningskungörelsen nämns ett dispensförslag för förordnandet enligt 113 § byggnadslagen men inte något upphävande. Dessa kungörelser kan inte vara tillräcklig information för fastighetsägare inom 1966 års byggnadsplan som inte varit direkt

berörda av planarbetet för Gårviks strandzon. I september 2013 skickade kommunen efter påpekande från länsstyrelsen en samrådshandling till samtliga fastighetsägare inom 1966 års planområde som relativt kortfattat anger syftet med åtgärden. Samrådshandlingen saknade uppgift om hur mer information kunde erhållas exempelvis genom hänvisning till detaljplanens planbeskrivning från maj 2013. Vidare framgår av länsstyrelsens diarium att länsstyrelsen inte mottagit en kopia av samrådshandlingen från kommunen och därför inte kunnat försäkra sig om att tillräcklig information om förslaget kommit samtliga fastighetsägare till godo.

BL och ML

Strandområdet används av samtliga fastighetsägare i området. Mark- och miljödomstolen har bara bedömt de rättighetshavare som har bodar i området och inte bedömt samtliga fastighetsägares rättigheter.

Samma mark- och miljödomstol gjorde i ett snarlikt mål, P 3671-13, för ett intilliggande område i Bergsvik bedömningen att det inte fanns grund för att upphäva ett förordnande enligt 113 § byggnadslagen. Båda områdena har planer från 1960-talet med bestämmelser enligt 113 § byggnadslagen för allmän platsmark. I domen avseende Bergsvik konstaterade domstolen att förordnandet inte tagits i anspråk för allmänt ändamål och att fastighetsägarnas anspråk att få använda marken för rekreation inte förlorat sin aktualitet. Domstolen bedömde i det fallet, att förordnandet inte utan olägenhet för fastighetsägarna i området kunde upphävas utan att de garanterades tillgång till motsvarande mark genom att förordnandet byts ut mot annan mark i enlighet med plan- och bygglagen genom ansökan av kommunen eller antagande av ny detaljplan. Eftersom detaljplanen inte antagits, fanns enligt domstolen ingen garanti för att den nya planen skulle komma att tillgodose deras anspråk på ersättningsmark.

Om förordnandet avseende området inom detaljplanen för Gårviks strandzon upphävs betyder detta inte att kommunen även om den har kommunalt huvudmannaskap kan bestämma hur detaljplanen kommer att se ut när den vinner laga kraft. Om förordnandet upphävs kan planen förändras. Kommunens huvudmannaskap garanterar endast att planen kommer att förverkligas när den slutligen vinner laga kraft. Endast

genom att förordnandet kvarstår garanteras att området kvarstår som allmän platsmark till gagn för samtliga fastighetsägare i området och för allmänheten. Gårviks strandzon ligger inom Gullmarns naturvårdsområde, vilket gör att det är mer angeläget att förordnandet för området inte upphävs. De områden som ingick i kommunens ansökan vad avser Bergsviksområdet ligger utanför naturvårdsområdet.

GA

Mark- och miljödomstolen har inte tagit upp frågan om andra fastighetsägare än ägarna av bodar inom området, som använder området för rekreation, drabbas av olägenheter om förordnandet upphävs. Slutsatsen i domen är i direkt motsats till en nyligen meddelad dom av samma domstol i ett motsvarande ärende avseende det näraliggande Bergsviksområdet, P 3671-13. Båda områdena ligger några kilometer från Tungenäset gränsande till Gullmarsfjorden. Båda områdena planerades och bebyggdes som fritidsområden på 1950- och 1960-talen. För båda områdena finns byggnadsplaner fatställda på 1960-talet som innehåller förordnanden enligt 113 § byggnadslagen. För båda har kommunen pågående detaljplaneprocesser och har i samband med dessa ansökt om delvis upphävande av förordnandet. I Bergsviksdomen bedömdes att det krävdes att fastighetsägarna garanterades motsvarande rätt till annan mark än det förordnandet avsåg om det skulle upphävas. I Gårviksdomen bedömdes att det inte kunde ställas något sådan krav eftersom det är en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten. Om förordnandet upphävs betyder det att det står markägaren fritt att disponera marken i enlighet med gällande detaljplan. Det finns ingen garanti att den nya detaljplanen antas. Detta innebär att om fastighetsägarna skulle vilja använda marken som idag genom att t.ex. inrätta gemensamhetsanläggning, skulle markägaren ha rätt till ersättning för detta.

Om förordnandet avseende området inom detaljplanen för Gårviks strandzon upphävs betyder detta inte att kommunen även om den har kommunalt huvudmannaskap kan bestämma hur detaljplanen kommer att se ut när den vinner laga kraft. Om förordnandet upphävs kan planen förändras. Endast genom att förordnandet kvarstår garanteras att området kvarstår som allmän platsmark till gagn för samtliga fastighetsägare i området och för allmänheten.

Kommunen

Samråd för upphävande av förordnandet har skett med alla fastighetsägare med fastigheter som omfattas av gällande detaljplan från 1966. De synpunkter som inkommit har sammanställts i en samrådsredogörelse som skickades till länsstyrelsen. I samrådshandlingarna daterade den 16 september 2013 framgår att syftet med ansökan om upphävande är att det ska anordnas en båtförrådsyta som ska ersätta den strandremsa som idag tas i anspråk för befintliga utspridda båtförråd. Allmänhetens tillträde till stranden förbättras när båtförråden koncentreras till anvisad plats enligt detaljplanen. Genom upphävandet tillkommer mer naturmark/allmän platsmark som allmänheten får del av. Tillkommande mark är idag utlagd som kvartersmark.

Detaljplaneförslaget för Bergsvik har ett enskilt huvudmannaskap som innebär att det är en gemensamhetsanläggning/samfällighetsförening som tillsammans ska förverkliga planens innehåll. Detaljplaneförslaget för Gårvik strandzon har ett kommunalt huvudmannaskap som innebär att kommunen har ansvaret för att detaljplanen utförs som redovisat. Påståendet att Bergsviksområdet ligger inom Gullmarns naturvårdsområde är felaktigt.

Länsstyrelsen har anfört att den vidhåller sin bedömning i beslutet att upphäva förordnandet i enlighet med kommunens ansökan.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL**Prövningens omfattning**

Frågan i målet är om det finns förutsättningar att upphäva ett förordnande enligt 113 § byggnadslagen (1947:385).

Tillämpliga bestämmelser

Tillämpliga bestämmelser framgår av mark- och miljödomstolens dom.

Bestämmelsen i 113 § byggnadslagen från år 1947 innebär att länsstyrelsen i samband med fastställande av en detaljplan i beslut kunde förordna att en markägare, som exploaterar mark, kan bli skyldig att utan ersättning avstå eller upplåta mark eller annat utrymme som enligt en byggnadsplan ska användas för en allmän plats eller en allmän byggnad. Syftet var att underlätta inrättandet av allmänna platser där det var tänkt att fastighetsägarna genom en gemensamhetsanläggning skulle ha huvudmannaskapet för den allmänna platsen. Upplåtelsen har kommit till stånd när fastighetsägarna tagit över förvaltningen av området. Redan själva anspråket ska dock enligt praxis behandlas på ett tillfredställande sätt vid antagande av en ny detaljplan.

Enligt praxis kan, som mark- och miljödomstolen konstaterat, förordnande enligt 113 § byggnadslagen upphävas efter ansökan hos länsstyrelsen om genomförandet av syftet inte försvåras och om det är lämpligt (jfr MÖD 2014:6).

Det kan tilläggas att enligt övergångsbestämmelserna till plan- och bygglagen (2010:900), p 19 i den lydelse bestämmelsen har efter ändring, som trädde ikraft den 1 januari 2015, gäller att förordnanden enligt 6 kap. 19 § i den upphävda plan- och bygglagen, ÄPBL, om skyldighet att avstå eller upplåta mark eller annat utrymme, ska upphöra att gälla den dag då genomförandetiden för detaljplanen går ut, dock tidigast efter utgången av år 2018. Bestämmelsen i ÄPBL föreskrev att förordnande enligt 113 § byggnadslagen ska gälla som förordnande enligt 6 kap. 19 § ÄPBL.

Handlägningsfrågan

Det finns inga bestämmelser i plan- och bygglagen som reglerar handläggningen av ansökningar om upphävande av förordnanden enligt 113 § byggnadslagen.

Länsstyrelsen ska emellertid handlägga ärenden enligt förvaltningslagen.

De fastighetsägare, som omfattas av 1966 års byggnadsplan och som är berörda av förordnandet enligt 113 § byggnadslagen, har i särskild underrättelse från kommunen fått besked om innehållet i kommunens ansökan och haft tillfälle att yttra sig över ansökan. Kommunen har sammanställt yttranden från fastighetsägarna i en redogörelse som lämnats till länsstyrelsen. Länsstyrelsen har i sitt beslut anfört att det av redogörelsen inte framkommit några enskilda nackdelar för berörda fastighetsägare.

Länsstyrelsens beslut skickades till de berörda fastighetsägarna. Ett flertal fastighetsägare överklagade till mark- och miljödomstolen och anförde i huvudsak som skäl för att förordnandet inte skulle upphävas att marken användes för fastighetsägarnas bodar. Mot denna bakgrund bedömer Mark- och miljööverdomstolen att de berörda fastighetsägarna, genom den handläggning som skett, fått tillfälle att i tillräcklig omfattning yttra sig över kommunens ansökan.

Frågan om upphävande av förordnandet

I förarbetena till bestämmelserna om begränsning av förordnandenas giltighetstid anføres bl.a. att förordnanden om upplåtelse eller avstående bör tidsbegränsas för att underlätta förändring av detaljplaner. De äldre besluten bör emellertid fasas ut under en övergångsperiod så att de fastighetsägare, som på olika sätt är berörda av beslut enligt exploatörsbestämmelserna, ges rimliga chanser att tillförsäkra sig långsiktigt trygga fastighetsrättsliga förhållanden och att detta bör ske utan att de ska drabbas av några onödiga kostnader (prop. 2013/14:126 s. 171-174).

Mark- och miljööverdomstolen gör följande bedömning.

Förordnandet gäller fortfarande och fastighetsägarna har inte tagit över förvaltningen av det område som förordnandet avser. Att det finns befintliga bodar inom området medför inte att fastighetsägarna tagit över förvaltningen av den allmänna platsmarken. Förordnandet innebär en rätt för berörda fastighetsägare att utan ersättning ta i anspråk och förvalta de i planen avsatta allmänna platserna, som omfattar vägar, gångstråk, öppna platser med utsiktspunkter, ett sammanhängande skogsparti och ett antal fornlämningar. Klagandena i Mark- och miljööverdomstolen har anført att de skulle drabbas eftersom de behöver använda området för rekreation.

Av ansökan framgår bland annat att det område för vilket förordnandet ska upphävas enbart omfattar ett av bodområdena i Lilla Gårvik och att avsikten är att ändra användningen från allmän platsmark till kvartersmark för det norra hamnförrådsområdet i Lilla Gårvik. Området omfattar cirka 100 m². Av kommunens uppgifter i målet framgår vidare att den ändrade detaljplanen avser att förbättra tillträdet till

strandområdet vid Lilla och Stora Gårvik genom att koncentrera båtförråden till anvisade platser och städa upp i strandområdet, samt att utöka det område som ska vara tillgängligt för bl.a. badplats och rekreation genom tillkommande mark som idag är kvartersmark vid Stora Gårvik.

Ansökan om upphävande avser en liten del av det område som förordnadet avser och det har inte framkommit att den aktuella marken skulle vara av särskild betydelse för ändamålet att för fastighetsägarna tillhandahålla utrymme för allmän plats.

Fastighetsägarna har haft möjlighet att sedan länsstyrelsen beslutade om förordnandet den 18 juni 1966 ta marken i anspråk i enlighet med förordnandet. Med hänsyn till omständigheterna i detta fall inkräktar inte ett bifall till kommunens ansökan i någon betydande mån på genomförandet av syftet med förordnandet, det vill säga att underlätta för fastighetsägarna att ta i anspråk mark som allmän platsmark för rekreation m.m. Den ökade tillgängligheten till allmän platsmark i övrigt, som den ändrade detaljplanen medför, kommer vidare fastighetsägarna i området tillgodo. Detaljplanen ger även möjlighet att uppföra planenliga bodar. Mark- och miljööverdomstolen bedömer därför att fördelarna med att genomföra planen överväger nackdelarna för fastighetsägarna. Mot denna bakgrund är det lämpligt att upphäva förordnandet. Överklagandena ska därför avslås.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen om mark- och miljödomstolar inte överklagas (2010:921).

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Henrik Löv och Vibeke Sylten samt tekniska rådet Karina Liljeroos och hovrättsassessorn Anita Seveborg, referent.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2014-12-17
meddelad i
Vänernsborg

Mål nr P 981-14

KLAGANDE

1. IA
2. TH
3. GA
4. TB
5. BE
6. JE
7. MLF
8. PF
9. SH
10. OG
11. JGI
12. LH
13. KH
14. LH
15. IJ
16. UJ
17. A-CK
18. RK
19. JL
20. BL

Dok.Id 280891

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1070 462 28 Vänernsborg	Hamngatan 6	0521-27 02 00 E-post: mmd.vanersborg@dom.se	0521-27 02 30	måndag – fredag 08:00-16:00 -

21. ML

22. PN

23. KN

24. MN

25. IP

26. MP

27. MP

28. RP

29. HS

30. MS

31. MT

32. ÅT

33. AW

34. JW

35. B-MY

MOTPARTER

1. Länsstyrelsen Västra Götalands län, 403 40 Göteborg
2. Munkedals kommun, 455 80 Munkedal

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsens i Västra Götalands län beslut 2014-01-10 i ärende nr 402-20732-2013, se bilaga 1

SAKEN

Upphävande av del av förordnande enligt 113 § byggnadslagen (1947:385) i Lilla Gårvik, Munkedals kommun, berörande del av fastigheten X

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen avslår överklagandena.

BAKGRUND

Efter ansökan av Munkedals kommun (nedan kommunen) beslutade Länsstyrelsen i Västra Götalands län (nedan länsstyrelsen) den 10 januari 2014 att upphäva en mindre del av ett förordnande från år 1966 enligt 113 § (nedan § 113-förordnande) i

den då gällande

byggnadslagen

(1947:385), nedan BL,

avseende en areal om ca

100 m² beläget på

fastigheten X, se

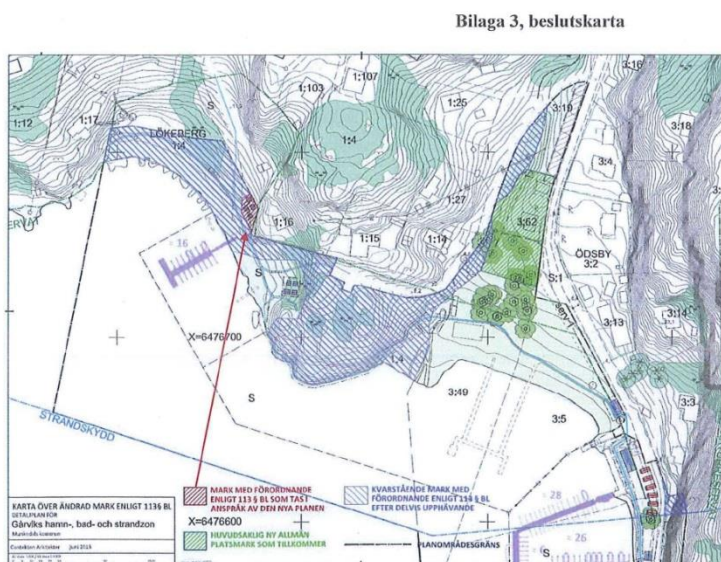
rödmarkerat område på

karta bifogad som bilaga

3 till det överklagade

beslutet; kartan infogad

här bredvid. Enligt

nämnda förordnande från år 1966 avser marken allmän platsmark och enligt ett kommunens nu lagt "Förslag till detaljplan för Gårviks hamn, bad- och strandzon, Tungenäset, Munkedals kommun", ska marken bli kvartersmark för förrådsbyggnader.

YRKANDEN M.M.

RK (ägare till X) har, såsom det får förstås yrkat att domstolen med ändring av länsstyrelsens beslut ska avslå kommunens ansökan. Han har till stöd för sin talan anfört bl.a. följande. Ett upphävt förordnande som ger Munkedals kommun möjlighet att fortsätta med sina planer kommer att innebära stor negativ miljöpåverkan samt ger inga som helst vinster för allmänheten i form av ökat tillträde till Lilla Gårvik. Allmänheten är redan där och njuter av naturen. Ett upphävt förordnande innebär miljöproblem bl.a. i form av ökad trafik och nedsmutsning. Planerna på bryggbyggen och därmed plats för fler och större båtar innebär hittills oanade miljökonsekvenser. Redan idag kör stugägare både fyrhjulingar och bilar med fyrhjulsdrift upp och ner för den enda bilvägen ned till Lilla Gårvik.

Sådana fordon kommer naturligtvis att öka i antal. Denna väg har en kraftig lutning och är inte anpassad för ökad trafik. Kommunen har inga planer på hur de ska hantera skador på denna enskilda väg. Kommunens antagande, att man kommer parkera i Stora Gårvik och sedan promenera längs den nya promenadbryggan med bränsletank och övrig utrustning, är helt orealistiskt.

Ägaren av stamfastigheten har tidigare försökt riva stugägarnas bryggor för att bygga en större båtbrygga. Det förefaller därför idag som provocerande osannolikt att kommunen främst haft allmänhetens intresse för ögonen, utan kommunen har med stor sannolikhet velat gå stamfastighetsägaren till mötes. Fler bilar, fyrhjulingar, ökad trafik, bensinslukande båtar och en ökad kommersialisering kommer inte att gynna vare sig folkhälsan eller miljön.

IP (ägare till X), **MP** (delägare till X), **MP** (delägare till X) **och RP** har, såsom får förstås yrkat att domstolen med ändring av länsstyrelsens beslut ska avslå kommunens ansökan och har anfört bl.a. följande. De protesterar mot länsstyrelsens påstående att bodarna i Lilla Gårvik "är olagligt tillkomna inom §113-mark och Gullmarns naturvårdsområde". Deras bod i Lilla Gårvik byggdes på tidigt 1960-tal. Den har alltså funnits på platsen i mer än 50 år och före tillkomsten av både 1966-års plan och 113 §-förordnandet som naturvårdsområde. Om den, tillsammans med övriga bodar som är mer än 50 år, är olaglig borde det ha framkommit långt tidigare. I kommunens samrådsförslag som de fick i september 2013 nämns inget om att det skulle vara fråga om olagliga bodar. Låt dessa gamla bodar stå kvar. Om man från kommunens sida vill bygga nya bodar behöver man inte göra det på den mark beslutet innefattar utan det finns plats för det på lastageplatsen. Låt 113 §-området i Lilla Gårvik förbli ett sådant område. Varför man vill bygga fler bodar förstår de dock inte eftersom det endast finns ett fåtal båtar i viken och har man ingen båt behöver man väl ingen bod?

LH (ägare till Z och ZZ) har yrkat att domstolen "upp-häver Länsstyrelsens beslut och/eller återremmitterar ärendet till Munkedals kom-

mun för förnyat samrådsförfarande och förnyad ansökan”. Hon har till stöd för sin talan anfört bl.a. följande. Vad gäller miljöaspekter hänvisar hon till bilagt utdrag ur Bevarandeplan för Natura 2000-område SE0520171, Gullmarsfjorden. Den tänkta byggnationen med bryggor och båtförråd kommer att påverka miljön i Gullmarsfjorden med dess känsliga bottnar negativt. Utsläppsmängden av koldioxid och biologiska föroreningar kommer att öka i takt med utbyggnad av bryggor och båtplatser. Ingenstans i länsstyrelsens beslut går att utläsa att länsstyrelsen utrett vilka konsekvenser beslutet om upphävande av delar av förordnandet får på Gullmarsfjordens unika miljö. Hon saknar en analys av vilka risker en utökad biltrafik får i och med en utökad småbåtshamn (t.ex. oljeutsläpp i anslutning till Gullmarsfjorden, brant väg till Lilla Gårvik), väg och parkeringsförhållanden.

I samrådshandlingen hänvisas till att ansökan finns på kommunens hemsida. Detta är korrekt, men bara själva ansökningshandlingen daterad den 14 juni 2013 – dvs. mer än tre månader före samrådet – och inte ansökans bilagor (som bl.a. innehåller motiveringen från utställningshandlingen). Samrådshandlingen innehåller, förutom denna uppgift, inga upplysningar om var eller hur ytterligare information finns att tillgå.

Munkedals kommun har sedan 2011 haft fyra samrådstillfällen där man beskrivit sina synpunkter på och angett förslag till åtgärder för båtförråden i Lilla Gårvik. Det första, i januari 2011, gällde detaljplaneprogrammet för strandzonen vid Gårvik-Svarsvik och omfattade ett större antal fastigheter som gränsade till denna. Dock skickades samrådshandlingarna inte till dessa fastighetsägare. I planhandlingen skriver kommunen: "Den oplanerade men karakteristiska bebyggelse av små helt obeboeliga förrådsbodas som finns bör kunna medges i kommande detaljplaner. Mindre byggrätter för detta med klara bestämmelser bör kunna medge ett bevarande och viss utveckling av denna tradition." Länsstyrelsen hade i sitt yttrande inga synpunkter på detta. Nästa två samråd gällde detaljplanen för Gårviks hamn-, bad- och strandzon. Det första (samrådsfasen i oktober 2012) skickas till stamfastighetsägarna samt ägarna av 27 fastigheter gränsande till planområdet medan det andra (utställningsfasen i maj 2013) sändes endast till ägarna till de 17 fastigheter som grän-

sar till det i detta skede begränsade området. Ett flertal ägare till befintliga brygg- och båtförråd i Lilla Gårvik ingår inte i dessa utskick. I planförslagen föreslår kommunen att befintliga bodar i Lilla Gårvik ska rivas. Det fjärde samrådet skedde i september 2013 och sändes till ägarna av samtliga ca 140 fastigheter inom 1966-års delplaneområde. Länsstyrelsen har fattat ett beslut baserat på ett ofullständigt samrådsförfarande och underlag.

– LH har åberopat bilagor; yttrande som enligt henne varit publicerat i Lysekilsposten den 27 augusti 2014 av BL för Arbetsgruppen för Gårviks utveckling samt Bohusläns museums utlåtande den 5 augusti 2014 beträffande byggnadsminnesförklaring av Gula villan, YY.

MN och KN (ägare till X) har, såsom det får förstås yrkat att domstolen med ändring av länsstyrelsens beslut ska avslå kommunens an-sökan och har till stöd för sin talan anfört bl.a. följande. I Lilla Gårvik består strandzonen till största delen av kullersten och gräsbeväxt blockmark. Det planerade uppförandet av förrådsbyggnader kommer att bli iögonfallande från sjösidan. Om antalet båtplatser ska utökas kommer också krav på förändring av tillfartsvägen. Nuvarande väg är mycket brant och kräver terrängbilar vid regnigt väder. En flytbrygga enligt kommunens förslag kommer också att ligga i det mest utsatta läget i Gårvik. De förrådsbodarna som idag finns bör anses som hävdvunna och de som används borde få behållas, övriga rivas. En rivning av Gula villan och flyttning av toalettbyggnaden kommer förmodligen i praktiken inte att tillföra badstranden någon större yta då området mellan villan och toalettbyggnaden består av en gravhög. En flyttning av toaletterna till vändplanen vid nuvarande flytbrygga i Stora Gårvik kommer dels att utgöra en olägenhet för de kringboende, dels inkräkta på utrymna kring sjösättningsslipen. Planen för utbyggnad av båtplatser med betongbryggor av avsevärt större dimensioner än de nuvarande riskerar ett ändra strömningsförhållandet mot badstranden med okända effekter för strandlinjen. Munkedals kommun har upphävt strandskyddet i detta Natura 2000-område. Hela processen är således på kraftig kollisionkurs med länsstyrelsens planer på ett utökat strandskydd under år 2014.

JG (ägare till X) och **OG** (boende på X) har yrkat att domstolen ska upphäva länsstyrelsens beslut och har till stöd för sin talan anfört bl.a. följande. I samrådshandlingen från kommunen stod det att "Det är de fastighetsägare som har haft skriftliga synpunkter på ansökan om dispens som kan överklaga Länsstyrelsens beslut.". De trodde därför att de var förhindrade att överklaga, men fick veta av en granne som kontaktat länsstyrelsen, att kommunens påstående var felaktigt och att de hade rätt att överklaga. Länsstyrelsen kan inte ha känt till bristerna i samrådsförfarandet när dess beslut fattades. Samrådet bör göras om innan ett beslut kan fattas av länsstyrelsen.

Hela 113 §-marken på Lilla Gårvik ska vara kvar. Om kommunen vill bygga fler bodar ryms de på lastageplatsen. De gamla bodarna bör vara kvar. Flera av dem är 50–60 år gamla och byggdes före både 1966-års plan och 113 §-förordnandet tillkom. Det behövs inte något upphävande av 113 §-mark på Lilla Gårvik och därmed inte heller någon ersättningsmark på Stora Gårvik.

ÅT (ägare till X) och **MT** har, såsom det får förstås yrkat att domstolen med ändring av länsstyrelsens beslut ska avslå kommunens ansökan och har till stöd för sin talan anfört bl.a. följande. De motsätter sig bytet av s.k. 113 §-mark mellan Stora och Lilla Gårvik. Den föreslagna placeringen av toaletterna på Stora Gårvik är direkt olämplig. Toaletterna bör placeras där de är belägna idag eller i närheten därav. Gula villan eller modernare ersättningsbyggnad och marken där bör finnas kvar för simskolans och allmänhetens behov. De ifrågasätter även behovet av 16 båtförråd och än mer behovet av ett hamnkontor.

BE och JE (ägare till ZZZ) har, såsom det får förstås yrkat att domstolen med ändring av länsstyrelsens beslut ska avslå kommunens ansökan och har till stöd för sin talan anfört bl.a. följande. De motsätter sig ett upphävt förordnande då de inte kan se att det skulle medföra några fördelar. Bodarna i Lilla Gårvik utgör inte något hinder på nuvarande plats, men däremot vore en renovering av en del bodar befogat. De anser att Gula villan med toaletter ska

vara kvar i renoverat skick då detta är själva riktmärket för Gårvik. Området kring Gula villan behövs för att underlätta tillgången till badplatsen. Behövs alla nya båtplatser i Gårvik? Finns det någon kö till båtplatserna? Har det gjorts någon marknadsundersökning?

LH och PN (ägare till X) har yrkat att domstolen upphäver länsstyrelsens beslut och har till stöd för sin talan anfört bl.a. följande. De är positiva till uppförandet av 16 nya båtförråd i anslutning till ny brygga i Lilla Gårvik, som ersättning för de existerande. Detta behöver dock inte ske på bekostnad av 113 §-mark. Bryggorna och båtförråden kan med fördel placeras på lastageplatsen i den östligaste delen av viken och därmed blir en större del av viken naturområde. Detta innebär också att ingen ersättningsmark behövs i Stora Gårvik. Marken vid Gula villan är inte naturmark utan det är en klippt gräsyta vid den kommunala badplatsen. Förändringen skulle innebära att toaletterna flyttas till strandområdet vilket är en mycket olämplig placering eftersom de då kommer att hamna nära den vattenbrunn till vilken grannfastigheten och de har servitut.

AW (ägare till X) och **JW** har, såsom det får förstås yrkat att domstolen med ändring av länsstyrelsens beslut ska avslå kommunens ansökan och har till stöd för sin talan anfört bl.a. följande. De bestrider att bodarna i Lilla Gårvik är olagligt tillkomna inom 113 §-mark och Gullmarns naturvårdsområde. Länsstyrelsens beslut stödjer sig på fel grund. Den bod de disponerar och innehar i Lilla Gårvik har sitt ursprung från 1940-talet. Det har delgetts dem att den bod de har lär vara den första boden på platsen. Boden har alltså funnits före såväl 1966-års plan och 113 §-förordnandet. De har givetvis underhållit och vid flera tillfällen förstärkt och renoverat boden. Om deras bod och tillika andra bodar från denna tid skulle vara olagliga; varför har detta inte framkommit i tidigare samrådsförslag? De har tidigare påtalat miljöfrågan och då gällande transport till och från Lilla Gårvik, parkering för bilar samt vägunderhåll. Var ska det bli bilparkering och ska bilar kunna färdas upp och ner från Lilla Gårvik?

IA (ägare till XXX) har, såsom det får förstås yrkat att domstolen med ändring av länsstyrelsens beslut ska avslå kommunens ansökan och har till stöd för sin talan anfört bl.a. följande. Hon vänder sig mot länsstyrelsens påstå-ende att bodarna i Lilla Gårvik "är olagligt tillkomna inom §113-mark och Gull-marns naturvårdsområde". Detta är inte korrekt. Hon och hennes man byggde en bod i Lilla Gårvik under tidigt 1950-tal. Den har alltså funnits på platsen långt före både 1966-års plan och 113 §-förordnandet. Om den tillsammans med övriga bodar från ungefär samma tid vore olaglig skulle det ha framkommit långt tidigare. Det står inget om någon olaglighet i kommunens samrådsförslag som hon mottog i september 2013. För det fall man från kommunens sida vill bygga nya bodar behöver man inte göra det på den mark beslutet innefattar utan det finns plats för det på lasteplatsen. Det behövs inget upphävande av 113 §-mark på Lilla Gårvik och därmed inte heller någon ersättningsmark på Stora Gårvik.

A-CK(ägare till X) har, såsom det får förstås yrkat att domstolen med ändring av länsstyrelsens beslut ska avslå kommunens ansökan och har till stöd för sin talan anfört bl.a. följande. Toaletterna på Stora Gårvik flytt-tas intill vatten och det bör observeras att det är badplats. Om planerna om brygg-byggen och förrådshus i Lilla Gårvik realiseras kommer det innebära en mycket negativ miljöpåverkan. Hur ska människor komma till sina båtar? Låt naturen vara i Lilla Gårvik med de få små förråd som nu finns och har funnits där sedan 60 år. Som det är idag kan man promenera från Stora Gårvik till Lilla Gårvik utan svårigheter. Om förordnandet upphävs blir det ingen skillnad för allmänheten.

BL och ML (ägare till X och X) har yrkat att domstolen i första hand upphäver länsstyrelsens beslut och i andra hand återremitterar ärendet till Munkedals kommun för förnyat och betydligt tydligare samrådsförfarande samt för ny ansökan. De har till stöd för sin talan anfört bl.a. följande. Länsstyrelsens beslut är baserat på ett antal formella fel och misstag. Länsstyrelsen skriver att ansökan från Munkedals kommun är komplett och uppfyller de formella kraven, en bedömning som de inte instämmer i. Kommunens sam-rådsförfarande har inte uppfyllt grundläggande krav. Samrådshandlingen skickades

ut först den 14 september 2013, dvs. tre månader efter kommunens ansökan till länsstyrelsen. Samrådshandlingen är endast en dryg sida lång och är näst intill obegriplig. De allra flesta av de 140 fastighetsägarna hade tidigare inte fått något som helst skriftligt meddelande från kommunen om planerna för Gårvik och många av dessa förstod inte alls vad dokumentet gick ut på och vilka följderna kunde bli. I samrådshandlingen hänvisas till att ansökningshandlingen är tillgänglig på kommunens hemsida, men det dokumentet innehåller inte bilagan med kommunens beskrivning av 113 §-förfarandet.

Eftersom flera grannar frågade dem vad som egentligen stod i handlingen ringde ML under samrådstiden till Munkedals kommunchef och påpe-kade alla dessa brister. Hon påpekade bl.a. det olämpliga med att enbart hänvisa till kommunens hemsida då alla faktiskt inte har dator. Någon tydlig och läsbar sam-rådshandling skickades aldrig ut av kommunen. De vet att flera personer kontaktade kommunen under samrådstiden och påpekade bristerna i samrådshandlingen. Många konstaterade att de: "Läst men inte förstått.". Det länsstyrelsen skriver, att vid det samråd som hållits med berörda fastighetsägare har kommunen redogjort för motivet för och konsekvenserna av förslaget om upphävande, stämmer inte. Kommunens samrådshandling innehåller inte någon förklaring av vad 113 §-mark är och det gör inte heller det dokument kommunen hänvisar till på hemsidan. Det står heller inte ett ord om konsekvenserna av ny 113 §-mark på Stora Gårvik. Om detta område, där badplatsens toalett idag ligger, blir 113 §-mark får det inte byggas ny toalett på denna mark. Enligt kommunens detaljplan ska ny toalett byggas längst ner på badstranden, alldeles invid vattnet. Vid kontakt med länsstyrelsens handläggare framkommer det att länsstyrelsen inte tagit del av kommunens samrådshandling för 113 §-förfarandet då länsstyrelsen fattade sitt beslut.

Samrådshandlingen från kommunen anger att: "Det är de fastighetsägare som har haft skriftliga synpunkter på ansökan om dispens som kan överklaga Länsstyrelsens beslut.". Enligt länsstyrelsens handläggare är denna uppgift inte korrekt utan alla kan överklaga. Detta fel uppmärksammade de inte förrän de fick del av länsstyrelsens beslut i januari 2014 och läste samrådshandlingen från kommunen ytterligare

en gång. Det finns stor risk att en del fastighetsägare inte överklagat pga. det felaktiga påståendet från kommunens sida.

Vad baserar länsstyrelsen påståendet om att bodarna (-alla bodar) "är olagligen tillkomna"? Många av de befintliga bodarna på Lilla Gårvik är mycket gamla; flera är 50 år och vissa t.o.m. 70 år. De uppfördes alltså före 1966-års plan och bör av hävd få stå kvar. Det finns inget behov av att ta 113 §-mark på Lilla Gårvik i anspråk för att bygga bodar och därmed inte heller något behov av ersättningsmark på Stora Gårvik. Om Lilla Gårvik ska förses med nya/fler bodar finns det tillräckligt med utrymme för det på lastageplatsen.

Om länsstyrelsens beslut inte upphävs blir konsekvenserna följande: borttagande av 113 §-mark på Lilla Gårvik (helt onödigt, plats på byggbar mark finns) och ovanstående mark kompenseras med mark på badplatsen Stora Gårvik (YY) som blir ny 113 §-mark och inte byggbar. På YY finns idag Gula villan och offentliga toaletter. Dessa byggnader rivs pga 113 §-förfarandet. De offentliga toaletterna är av allmänt intresse och måste återuppbyggas, men nu enligt kommunen på stranden. För detta krävs dispens då området där toaletten planeras är av riksintresse för friluftsliv, naturvård och yrkesfiske. Platsen är belägen inom riksintresse Natura 2000 och är naturreservat med strandskydd. Munkedals kommun söker dispens för nya toaletter hos länsstyrelsen och får förmodligen det trots alla hindrande bestämmelser. Med en godkänd dispens kommer fler ansökningar från kommunen om hamnkontor, sjöbodas, stora pontonbryggor m.m. Pontonbryggorna och därmed 130 båtar med skadliga antifouling-bottenfärger läggs sedan i ålgräs- och bandtångsbältet och musselbankarna utanför Stora Gårvik. Det finns klara belägg för att de verksamma ämnena i antifouling-medlen är skadliga för vattenorganismer.

Det överklagade beslutet omfattar ovanstående punkter t.o.m. rivning av de offentliga toaletterna och Gula villan. Resten kommer senare och blir ett resultat av länsstyrelsens beslut och kan inte överklagas nu. Kommunen har medvetet delat upp processen så att helheten inte ska gå att överklaga.

Den skrivelse som Munkedals kommun inkommit med (domstolens aktbilaga 27) besvarar överhuvudtaget inte synpunkterna från sakägarna. Den är i stället en allmän översikt över planarbetet. Den innehåller flera osanningar av allvarlig art och missledande information. Kommunen påstår att flera samrådsförfaranden har hållits under planarbetet. Inte vare sig i 2010 års översiktsplan eller i ÖP 2014 som just varit utställd, finns någon beskrivning av utbyggda båthamnar och nya båtförråd i Lilla och Stora Gårvik. Samrådsförfarande gällande sakfrågan har inte skett förrän i detaljplanearbetet, då ett litet fåtal fastighetsägare (ägare till 17 fastigheter med gräns till strandzonen) kunde läsa att det förelåg ett behov av 113 §-förfarande på grund av ett stort antal nya båtförråd i Lilla Gårvik.

När kommunen i juni 2013 ansökte om delvis upphävande av 113 §-förordnandet påstod man att dessa samråd uppfyllde samrådskravet. Länsstyrelsen påpekade detta fel och först i september 2013 sändes ofullständiga och näst intill oläsbara "samrådshandlingar" ut till samtliga fastighetsägare. Det är alltså inte sant att kommunen skickat ut ansökningshandlingarna till fastighetsägarna. Varken de, som hör till de 17 fastighetsägarna som varit delaktiga i detaljplanen för strandzonen, eller övriga har fått några ansökningshandlingar. Det är heller inte sant att alla handlingar legat på kommunens hemsida. Från september 2013 har själva ansökningshandlingarna för 113 §-förfarandet funnits på hemsidan. Observera dock att ansökningshandlingarna gjordes i juni, tre månader tidigare. De bilagor och kartor kommunen refererar till i sin ansökan har aldrig funnits på hemsidan.

Att kommunen fattat ett beslut om att riva Gula villan är inte heller sant. Något sådant beslut finns inte. BL ansökte i januari 2014, dvs. innan kommunens skrivelse gjordes, hos länsstyrelsen om att Gula villan skulle byggnadsminnesförklaras på grund av dess unika arkitektur. En kopia på hans ansökan sändes samtidigt med ansökan till Munkedals kommun, vilket kommunen inte nämner. Länsstyrelsen har ännu inte fattat beslut i frågan. Gula villan är belägen på kommunens fastighet, YY Denna fastighet utpekades som ersättningsmark för upphävandet av 113 §-mark i Lilla Gårvik och det är därför märkligt att kommunen skriver att det inte

finns någon koppling mellan begärande om upphävande av 113 §-förordnandet och rivning av villan. De trodde att byggnader på blivande naturmark måste rivas.

Kommunen påstår att den nya detaljplanen gör det attraktivt att ströva vid Lilla Gårviks strand och att detta kommer att bli en stor tillgång för det rörliga friluftslivet. Att upphäva 113 §-förordnandet i Lilla Gårvik och placera 32 nya båtförråd vid denna strand anser de snarare hämmar det rörliga friluftslivet. 16 av de nya bodarna samt en flytbrygga, planeras dessutom för nya bostadsområden norr om befintlig detaljplan. Det är väl knappast meningen att den mark inom planområdet som en gång avsattes som 113 §-mark för fastigheterna inom området ska vara dragplåster för kommande exploateringar? – De hänvisar till Illustration Natura 2000-Habitat, gjord av Contekton på uppdrag av Munkedals kommun, i Detaljplan för Gårvik 130327.

GA (ägare till fastigheterna XY och XZ) har yrkat att domstolen upphäver länsstyrelsens beslut eller återremmitterar ärendet till Munkedals kommun för förnyat samrådsförfarande och förnyad ansökan. Hon har till stöd för sin talan anfört bl.a. följande. Hon har varken fått samrådshandling från kommunen eller breven avseende länsstyrelsens beslut, trots att hon meddelat ny adress till båda och att hon har fungerande eftersändning t.o.m. februari.

I samrådshandlingens hänvisas till att ansökan till länsstyrelsen finns på kommunens hemsida, men detta avser inte ansökans bilagor utan bara själva ansökningshandlingen. Samrådshandlingens innehåller, förutom denna uppgift, inga upplysningar om var eller hur ytterligare information finns att tillgå.

I hennes yttrande vid samrådet påpekade hon att det finns oklarheter om vad som ingår i 113 §-mark inom delområdet. Detta påpekande infördes inte i samrådsredogörelsen och kommunen vägrade, trots upprepade påpekanden, att korrigera detta. Det är därför oklart för henne om länsstyrelsen har haft ett korrekt underlag för sin bedömning avseende detta. Frågan gäller huruvida lastageplats och väg till lastageplats, ska anses vara del av 113 §-mark och för vilken ansökan om delvis upphä-

vande därför måste göras enligt denna paragraf. Enligt hennes uppfattning är "kvarstående mark med förordnande enligt 113 § BL efter delvis upphävande" på den karta som bifogats kommunens samrådshandling i ärendet, inte korrekt. I kommunens detaljplaneförslag i samrådsskedet beskrivs lastageplats och väg till lastageplats till Lilla Gårvik som del av 113 §-förordnandet. Detsamma är fallet för lastageplatsen och den del av väg till lastageplats i Stora Gårvik som ligger söder om Trafikverkets väg, öster om lastageplatsen (se genomförandebeskrivning, samrådshandling, oktober 2012, s. 7). I utställningsfasen ansåg kommunen, baserat på den rödmarkerade karta som bifogats länsstyrelsens beslut, att lastageplatserna och vägarna till båda lastageplatserna inte är 113 §-mark (se genomförandebeskrivning, utställningshandlingen, maj 2013, s.7–8). I samband med ansökan om upphävande av 113 §-förordnandet ansåg kommunen att väg till lastageplatsen i Lilla Gårvik, men inte den i Stora Gårvik ingår i förordnandet, medan lastageplatserna inte ingår (se karta i samrådshandling 113 §-förordnandet daterad den 16 september 2013). Av ovanstående framgår att ett antal formella fel och misstag har begåtts i samrådsprocessen, framför allt av Munkedals kommun men också av länsstyrelsen.

Vad gäller bodarnas placering och utseende har bodarna som finns i Lilla Gårvik typiskt utseende och placering för Tungenäset. Bodarna är placerade så att de inte utgör något som helst hinder för promenader längs stranden och från denna uppför Lilla Gårviksvägen. Hon motsätter sig förslaget att ersätta de små enstaka förråd som finns idag med sammanbyggda stora förrådshus om 4–6 bodar placerade i klungor om 4 huskroppar. Detta byggnadssätt skiljer sig helt från det som är typiskt för Tungenäset. När det gäller båtplatserna är redan idag flertalet av de ca 10 båtar som ligger i Lilla Gårvik på somrarna förlagda i den östra delen av viken så bad kan med lätthet ske i den västra delen såsom kommunen föreslår, om en viss upprensning av bryggrester sker. Vad gäller bevarande av naturmark är den del av 113 §-marken inom gällande detaljplan som ansökan avser liten i förhållande till totala ytan av sådan mark så det kan tyckas att det inte har någon större betydelse att upphäva 113 §-förordnandet för denna, men hon anser inte det.

Länsstyrelsen har fattat ett beslut baserat på ett ofullständigt samrådsförfarande och underlag. Kommunens synpunkter (domstolens aktbilaga 27) är en summering av planarbetet generellt, snarare än ett besvarande av synpunkterna från rättighetsägarna i det 113 §-förfarande som överklagats till mark- och miljödomstolen. Det innehåller dessutom ett par allvarliga felaktigheter och missledande information. Kommunen säger att ett antal samrådsförfaranden har hållits i planarbetet. Detta är korrekt, men är ointressant i sakfrågan. I kommunens översiktsplan 2010 och i den för 2014 som precis har varit föremål för utställning finns ingen beskrivning av förslaget om båthamnar och båtförråd i Stora eller Lilla Gårvik. I det planprogram som togs fram 2010 fanns en beskrivning av båtförråd i området, men med ord såsom "Den oplanerade men karakteristiska bebyggelse av små helt obeboeliga förrådsbodar som finns bör kunna medges i kommande detaljplaner..." Först i detaljplanearbetet beskrivs förslaget om behov av 113 §-förfarande pga. ett stort antal nya båtförråd i Lilla Gårvik. Det som kommunen inte skriver är dock att de samråd som hållits inom ramen för detaljplanearbetet endast sändes ut till ett litet fåtal av fastighetsägarna inom gällande detaljplan. I samband med ansökan om delvis upphävande av 113 §-förordnandet i juni 2013 anförde kommunen att dessa samråd uppfyllde samrådskravet. Denna felaktighet påpekades av länsstyrelsen och ett samråd hölls med samtliga fastighetsägare i september 2013.

Angående Gula villan nämner inte kommunen att det till länsstyrelsen och Munkedals kommun inkommit ett förslag om s.k. K-märkning av Gula villan pga. dess unika arkitektur och historiska betydelse för området. Länsstyrelsen har ännu inte fattat beslut i detta ärende. Länsstyrelsen noterar också i sitt beslut att denna mark kan anses likvärdig den som föreslås tas i anspråk för bodarna i Lilla Gårvik.

Kommunen skriver att detaljplanen kommer att möjliggöra att två flytbryggor (och tillhörande båtförråd) byggs, en för befintliga och en för kommande behov för nya bostadsområden norr om befintlig detaljplan. Är detta ett korrekt förfarande? Den mark inom planområdet som avsattes som 113 §-mark ska vara till förmån för rättighetshavarna, dvs. för fastigheterna inom planområdet, inte för nya exploateringsområden. Vidare skriver kommunen att med den nya detaljplanens möjligheter

kommer det att bli attraktivt att ströva längs kullen och via Lilla Gårviks strand vidare upp i området och att detta kommer att bli en stor tillgång för det rörliga friluftslivet. Att placera nya båtförråd precis i detta område kommer snarast att förhindra detta och verka privatiserande.

När det gäller formfrågorna är länsstyrelsens yttrande svårtolkat eftersom man endast konstaterat att länsstyrelsens bedömning "inför" beslutet inte samstämmer med ett flertal av rättighetsinnehavarnas synpunkter. Detta kan tolkas som att länsstyrelsen nu har ändrat uppfattning i formfrågorna, men väljer att inte uttala sig.

HS och MS (ägare till X) har, såsom det får förstås yrkat att domstolen med ändring av länsstyrelsens beslut ska avslå kommunens ansökan och har till stöd för sin talan anfört bl.a. följande. Av länsstyrelsens motivering till beslutet framgår att de befintliga förråden i Lilla Gårvik endast kan flyttas till 113 §-mark. Detta är inte korrekt eftersom mark är tillgänglig på lastage-platsen såsom framgår av kommunens förslag och karta. De motsätter sig att den mark som föreslås som ersättningsmark görs till 113 §- mark. Ersättningsmarken ägs av kommunen och används till största delen redan som en del av badplatsen och kan därför inte ersätta den naturmark som finns i Lilla Gårvik. Om marken i Stora Gårvik omvandlas till naturmark måste idag befintlig toalettbyggnad rivras och ny uppföras på mycket olämplig mark i omedelbar anslutning till stranden.

MS har även anfört bl.a. följande. Kommunen anför det inte finns någon koppling mellan begäran om upphävande av delar av förordnandet i Lilla Gårvik med rivning av Gula villan och befintliga toaletter som ligger på fastigheten YY, fastigheten som utpekats som ersättningsmark. Påståendet att kommunen fattat beslut om att Gula villan ska rivras stämmer inte. Tvärtom planeras en upprustning av villan. Befintliga toaletter har en betydligt bättre tillgänglighet där de ligger idag än på den föreslagna placeringen i hamnområdet. Om Gula villan blir upprustad så kan den användas till simskoleverksamhet, lägerskola m.m. och då finns toaletterna i direkt anslutning. Vid kommunens föreslagna placering är det oerhört trångt med bilar som måste backa för att vända. Två kollisioner har inträffat

i sommar – dessbättre bara med plåtskador – men med barn på väg till toaletten hade utgången kunnat bli en annan. Kommunen anför att man skickat ut ansökningshandlingarna till fastighetsägarna. De tillhör de 17 fastighetsägare som varit delaktiga i detaljplanen för strandzonen, men de har inte fått några ansökningshandlingar.

TB (ägare till YYY) har, såsom det får förstås yrkat att domstolen med ändring av länsstyrelsens beslut ska avslå kommunens ansökan och har till stöd för sin talan anfört bl.a. följande. Idag är bodarna utspridda på ett sätt som är karaktäristiskt för Gullmaren och att samla dem i sammanbyggda enheter skulle vara negativt för vikens utseende. Länsstyrelsen anser också att ersättningsmarken har likvärdigt läge och landsskapskvalité, en bedömning som han inte instämmer i. Inom det aktuella planområdet finns bara två vikar; Lilla och Stora Gårvik som har mycket olika karaktär. Stora Gårvik är sedan många år en kommunal badplats med omklädningshytter, klippta gräsmattor, toaletter, kiosk etc. medan Lilla Gårvik är en liten vik med ren naturmark och mycket mer avskilt läge. Den ersättningsmark som föreslås är idag ägd av kommunen och utgör till största delen redan en del av badplatsen och kan därför inte ersätta den naturmark som finns i Lilla Gårvik. Om marken i Stora Gårvik ska omvandlas till naturmark måste idag befintlig toalettbyggnad rivas och ny måste uppföras på mycket olämplig mark. Denna mark är i omedelbar anslutning till vändplats för bilar och stranden med sjösättningsramp där en naturlig dricksvattenbrunn finns, en brunn som han och grannfastigheten har servitut att använda. Hans primära förslag är att bodarna i Lilla Gårvik bibehålls som de är idag. Om detta är olämpligt förordar han att bodarna placeras inom lastageplatsen och begränsas i antal till att inte omfatta fler än det antal båtar som idag finns i viken. Om så är fallet behövs inget upphävande av 113 §-förordnandet och ingen diskussion om ersättande naturmark.

TB och IA har även anfört bl.a. följande. I Munkedals kommuns skrivelse (domstolens aktbilaga 27) förekommer ett antal felaktiga och/eller missvisande påståenden. Ansökningshandlingarna har aldrig skickats till fastighetsägarna. Det enda som skickats till samtliga fastighetsägare var det knappt två sidor

långa dokumentet; samrådshandling. Det är inte heller korrekt att alla handlingar funnits på kommunens hemsida. När det gäller ansökningshandlingarna saknas även idag på hemsidan de bilagor och kartor som kommunen sände till länsstyrelsen tillsammans med ansökan. Vad gäller rivning av Gula villan finns inget kommunalt rivningsbeslut såsom det påstås i kommunens svar.

SH (ägare till ABC) har yrkat att domstolen upphäver länsstyrelsens beslut och har anfört bl.a. följande. Såsom ägare till stamfastigheten ABC har han rättigheter i lastageplatsen och vägen till denna i Stora Gårvik. Syftet med lastageplatserna i Stora och Lilla Gårvik är att ägarna ska ha tillgång till en plats varifrån de kan transportera material, timmer och annat till och från Ödsby- respektive Lökebergsholmarna. Länsstyrelsens beslut anser han är onödigt. Beslutet får indirekta negativa konsekvenser. Kommunen har som kompensation för 113 §-marken i Lilla Gårvik föreslagit YY. Som en konsekvens måste i så fall denna och de intill liggande toaletterna rivas och istället byggnader med denna funktion byggas vid sjösättningsrampen alldeles norr om Stora Gårviks lastageplats. En sådan flyttning skulle innebära ökad trafikvolym till området vid lastageplatsen och avsevärt inskränkt tillgänglighet, särskilt för tyngre fordon som behövs för transporter till och från lastageplatsen. Mot denna bakgrund föreslår han att inga nya bodar eller ersättningsbodar får byggas i Lilla Gårvik, varken på 113 §-mark eller på lastageplatsen och då behöver inte YY användas som ersättningsmark.

B-M Y(X) har yrkat att domstolen med ändring av länsstyrelsens beslut ska avslå kommunens ansökan och har anfört bl.a. följande. Ett samråd i dess rätta bemärkelse, med berörda fastighetsägare i Gårvik och Munkedals kommun, har inte ägt rum. Den s.k. samrådshandlingen hade ingen adress dit fastighetsägare skulle kunde vända sig med synpunkter på ansökan. Det stämmer inte att redan befintliga bodar i Lilla Gårvik skulle vara olagliga. Det finns inte med i några tidigare handlingar. Vem har Munkedals kommun tänkt ska ha de nya bodarna? Är det tänkt som en extra inkomstkälla för kommunen?

Ny 113 §-mark i Stora Gårvik skulle innebära att de offentliga toaletterna kommer placeras alldeles för nära vattnet och badplatsen. Det är helt onödigt att upphäva någon del av 113 §-förordnandet i Lilla Gårvik för det finns plats vid lastageplatsen för eventuellt fler bodar. Därmed behöver man inte göra marken vid toaletten och Gula villan i Stora Gårvik till ny 113 §-mark. Konsekvenserna för den känsliga miljön i Lilla Gårvik blir påtagliga och förödande om stora bodar med stora bryggor för stora båtar skulle uppföras, t.ex. i form av utsläpp, transporter och hård belastning på enskild väg. Ingen byggnation bör ske på natur- och 113 §-mark inom Gårviksområdet!

MLF (delägare XYZ) och **PF** (YZX) har yrkat att domstolen ska upphäva länsstyrelsens beslut och har till stöd för sin talan anfört bl.a. följande. De små båtskjulen i Lilla Gårvik, som är karaktäristiska för området, utgör inget hinder för att använda viken till att bada och promenera därvid. Om man ersätter båtskjulen med föreslagna större byggnader kommer byg-gens utseende att påverkas negativt. Fler båtskjul kommer att leda till fler båtar som kommer ha negativ påverkan på miljön, både på land och i vattnet. Ersättningsmar-ken i Stora Gårvik är inte idealisk då det inte är naturmark utan det kommer att bli en gräsplan. Som följd tvingas man placera toaletterna nära stranden i Stora Gårvik vilket inte är idealiskt.

JL (ägare till X) har yrkat att domstolen upphäver länsstyrelsens beslut och har anfört bl.a. följande. Länsstyrelsen anger att existerande bodar i Lilla Gårvik "är olagligt tillkomna inom 113 §-mark och Gullmarns naturvårdsom-råde." vilket inte framkommer i någon av kommunens planhandlingar och moti-veringen skiljer sig från kommunens skäl att "förråden skapar en något oordnad bild av Lilla Gårvik. Det är väsentligt att skapa en trevligare miljö att vistas i och pas-sera igenom."

Hon förvärvade sin fastighet i mars 2013 och den är en av de äldsta i området. Fas-tigheten avstyckades från stamfastigheterna 1945 och har servitut på brygga i Lilla Gårvik. Fastigheten har haft brygga och båtförråd sedan denna tid, dvs. långt före

tillkomsten av såväl nu gällande detaljplan från 1966 som Gullmarns naturområde. Flertalet bodar tillkom under 1950- och första delen av 1960-talet. Om boden tillhörande hennes fastighet skulle vara olaglig skulle detta ha påpekats och korrigerats vid tillkomsten av gällande plan och inte 50 år senare. Dessutom skulle detta framkommit i kommunens planförslag så att berörda fastighetsägare haft möjlighet att yttra sig i frågan under samrådstiden.

Markområdet kring Gula villan nyttjas redan idag av allmänheten såväl vid högtidsfirande (t.ex. midsommar) som för fritid och bad. Att frigöra området utgör därmed ingen "kompensation". Området kring Lilla Gårvik har en unik välbevarad natur för Bohuslän och Gullmarsfjorden och denna unika natur behöver skyddas. Med kommunens plan på att bygga en stor marina med tillhörande förrådsbodas finns en stor risk att området exploateras och hela området kring Lilla Gårvik riskerar att ändra karaktär. Låt området kring Lilla Gårvik förbli som det är idag. Om det finns ett absolut behov av fler båtplatser och bodar bör detta i första hand förläggas till Stora Gårvik som redan idag är mer utbyggd och nyttjas av många.

KH (ägare till X) **och TA** har, såsom det får förstås yrkat att domstolen med ändring av länsstyrelsens beslut ska avslå kommunens ansökan och har anfört bl.a. följande. I kommunens översiktplan 2010 anför kommunen under rubriken *Båtplatser* bl.a. följande.

Utmed kuststräcken och en bit in i Örekilsälven finns i dagsläget 12 st båtförtöjningsplatser,... Ytterligare 2 st befintliga båtförtöjningsplatser (Munkedals hamn och Carlanders båtvarv) har kommunen för avsikt att utöka till fler än 20 platser... Munkedals hamn har tidigare använts som djuphamn och här bör möjligheterna för en större båthamn kunna utredas, kanske kombinerat med en marina på det gamla hamnområdet... nya båtplatser ska tillskapas i redan befintliga hamnar, som t.ex. gamla outnyttjade industrihamnar, fiskehamnar och stenbrott. På så sätt tar man hänsyn till såväl natur- och kulturvärden som befintlig infrastruktur.

I Framtidsplan 2014 (samrådsversion) upprepar man under rubriken *Båtplatser* i stort sett samma intentioner samt nödvändigheten att skydda miljön. De hänvisar till deras tidigare brev till kommunstyrelsen daterade den 9 juli 2011 och den 21 november 2012 där de bemöter *Program för strandzonen Gårvik–Svarsvik* respektive *Planbeskrivning* avseende trafikbelastning på vägen till Gårviks hamn. De har däri

bl.a. framfört riskerna med vad fler båtar i Gårvik/Lilla Gårvik kommer att medföra i form av förorening av badvattnet (med bränsle och skräp), motorbuller och ökad risk för att båtförare kör in i badgäster. De har efterfrågat en översyn av projektet som sådant där bl.a. det långsiktiga behovet av båt- och bryggplatser med tillhörande sjöbodar, marina och båtupställningsplatser bör utredas. Undersökningen bör omfatta vilka möjligheter som det finns i både Munkedals hamn och Carlanders båtvarv (där de flesta faciliteter redan finns). Hänsyn bör tas till både badgästernas som båtägarnas behov.

Vad gäller trafikbelastningen till Gårviks hamn kommer den föreslagna ökningen av antalet båtplatser från 65 till ca 150 ensamt att innebära att trafiken kommer att mer än dubblas utifrån dagens nivå. Även mot den bakgrunden är det behövligt med översyn av projektet. I deras brev daterat den 26 september 2013 till kommunstyrelsen framför de frågorna angående 113 §-förordnandet, däribland frågor om Gårvik fortsättningsvis ska vara en badstrand med simskola eller bli en båthamn. Saken berör långt fler än de involverade fastighetsägarna, nämligen alla i kommunen som vill ta ett havsbad (bofasta som turister) och båtägarna som ska sjösätta sina båtar.

IJ (ägare till X) och **UJ** har, såsom det får förstås yrkat att domstolen med ändring av länsstyrelsens beslut ska avslå kommunens ansökan och har anfört bl.a. följande. De bestrider att bodarna i Lilla Gårvik är olagligt tillkomna inom 113 §-mark och Gullmarns naturvårdsområde. Länsstyrelsens beslut är grundat på fel omständigheter och är inte korrekt. Boden de innehar byggdes i slutet på 1950-talet, liksom de flesta av de befintliga bodarna. Om de är olagliga skulle detta ha åtgärdats vid tillkomsten av nu gällande detaljplan och påpekats i kommunens planförslag. Bodarna som finns i Lilla Gårvik är diskreta och placerade så att de inte utgör något som helst hinder för promenader, bad och fiske vid stranden.

LH och GA har även anfört bl.a. följande. I det överklagade beslutet hänvisar länsstyrelsen initialt till sitt yttrande från den 5 juni 2013. I det yttrandet finns inte några specifika kommentarer angående Lilla Gårvik, vilket

däremot finns i länsstyrelsens tidigare yttrande om delplanen i programskedet 2011 där man skriver: "Länsstyrelsen förordar en koncentration av småbåtshamnen till Stora Gårvik." samt att "Länsstyrelsen är mycket tveksam till att ta mark i anspråk till nya förrådsbodar inom naturmark." och att "Länsstyrelsen vill uppmana kommunen att koncentrera småbåtshamnen till en plats –Stora Gårvik, och hellre utvidga den ytterligare söderut än att anlägga en liten hamn med sämre tillgänglighet i Lilla Gårvik." Det är mycket förvånande att länsstyrelsen så väsentligt förändrat sin åsikt och godkänt kommunens ansökan.

Länsstyrelsens motivering till beslutet bygger på ett antal felaktigheter och/eller missförstånd. Det är inte korrekt att alla bodar tillkommit inom 113 §-mark och Gullmarsfjordens naturområde. Flera av de bodar som finns i viken idag har funnits i detta område sedan före 1966-års plan och i en del fall sedan 1940-talet. Om de är olagliga skulle detta ha åtgärdats vid tillkomsten av nu gällande detaljplan och påpekats i kommunens planförslag. Kommunens delplaneförslag föreslår byggnad av 34 bodar fördelade på två områden; ett område inom 113 §-mark och ett på lastageplatsen.

Om bodar ska finnas i Lilla Gårvik, som ersättning för de befintliga, skulle dessa kunna planeras på lastageplatsen och inte nödvändigtvis på 113 §-mark. Vidare kommer – enligt kommunens förslag – bodarnas antal att mer än fördubblas så det är svårt att förstå länsstyrelsens påstående att ett mindre markområde kommer att krävas. Länsstyrelsen skriver vidare att det inte finns "någon avgörande koppling mellan de föreslagna 16 båtförråden och brygganläggningen", vilket är mycket förvånande. Om det inte finns någon båtbrygga kan det rimligen inte finnas något behov av båtförråd. Bevara Lilla Gårvik som det är idag. Om nuvarande förråd ska flyttas bör detta göras till lastageplatsområdet. Det finns inget dokumenterat behov av fler bryggor och därmed båtförråd i Lilla Gårvik. Ett alternativ är att man river de förråd som kan dokumenteras vara olagliga och koncentrerar båtplatserna till Stora Gårvik där det finns mindre behov av förrådsutrymmen.

Det aktuella delförslaget omfattar endast en liten del av 1966-års detaljplan så det går inte idag att uttala sig säkert om den totala omfattningen av inskränkningar i 113 §-mark som kommunen kommer att ansöka om när de övriga delplanerna presenteras, framförallt den för Lökebergsområdet. Enligt gällande översiktplan från 2010 och den kommande översiktsplanen Framtidsplan 2014, kommer kommunen att föreslå en väsentlig förtätning av antalet bostäder på 113 §-mark. Det finns bara två små vikar inom planområdet och av dessa två är endast Lilla Gårvik en naturvik. Stora Gårvik har en helt annan karaktär som kommunal badplats. Kommunen skriver om Lilla Gårvik i planbeskrivningen i utställningshandlingen att: "Viken är avskild genom vegetation och terräng emot den omgivande bebyggelsen och därmed mer intim och opåverkad i jämförelse med Stora Gårvik." En stor del av kvarvarande 113 §-mark inom delplaneområdet är berg och därför är ett bevarande av all strandnära mark i Lilla Gårvik som naturmark av stor vikt.

Den samrådshandling som skickades ut den 16 september 2013 till samtliga ca 150 fastighetsägare är på mindre än två sidor och innehåller endast motiv att möjliggöra en byggnation av 16 st. båtförråd kopplade till båtplats och att befintliga båtförråd i Lilla Gårvik kommer att rivas och ersättas med nya, vilket inte kan anses vara komplett motivering.

Kommunen skriver att man har fattat ett beslut om att Gula villan ska rivas, vilket är felaktigt. Något sådant kommunalt beslut finns inte. Att kommunen skriver att det inte finns någon koppling mellan begäran om upphävande av förordnandet och Gula villans rivning är mycket förvånande. Gula villan ligger inom kommunens fastighet YY och denna fastighet utpekas som tillkommande naturmark (ersättnings-mark) i kommunens ansökan. För att marken ska kunna bli naturmark måste ju befintliga byggnader rivas och marken återställas. Detta måste kräva att kommunen tar ett beslut om och river Gula villan för att kunna tillfredsställa förutsättningarna i sin ansökan. Länsstyrelsen skriver sedan felaktigt att "av fastighetsförteckningen från utställningsskedet framgår att 140 fastigheter berörs av förordnandet". Den fastighetsförteckning från utställningsskedet som bifogats kommunens ansökan (14 juni 2013) innehåller förutom stamfastigheterna endast 17 berörda fastigheter. Det är

således bara dessa som fått sig tillsänt denna dokumentation. Det är således endast en liten del av de ca 150 fastigheter som är berörda av beslutet om upphävande av 113 §-förordnandet som fått rimlig information om "motivet för - och konsekvenserna av- förslaget".

MP, MP, RP, LH och GA har även anfört bl.a. följande. Kommunen anför i yttrande till domstolen helt felaktigt att man skickat ut ansökningshandlingarna till fastighetsägarna. Detta har aldrig skett, vare sig till alla fastighetsägare eller till de fåtal fastig-hetsägare som var delaktiga i detaljplaneprocessen. Dessutom säger man att alla handlingar funnits på kommunens hemsida. Endast själva ansökningshandlingen utan bilagor och kartor för 113 §-förfarandet har funnits på hemsidan och då endast sedan september 2013 och inte i samband med ansökan i juni 2013.

JG, OG, A-C K och B-M Y har även anfört bl.a. följande. Något som kan kallas samråd med berörda fastighetsägare på Gårvik och inom Munkedals kommun har inte ägt rum. En samrådshandling som man inte begrep kom under september från Munkedals kommun. Det gick inte att förstå konsekvenserna av vad ett ja från länsstyrelsen till kommunens begäran skulle innebära. Först efteråt har man förstått konsekvenserna av att ersätta 113 §-mark på Lilla Gårvik med ny på Stora Gårvik.

LH, JG, OG, BL, ML och GA har även anfört bl.a. följande.

Samrådshandlingen saknade sidfot och var därigenom inte försedd med bl.a. någon adress som man skulle använda om man ville skicka synpunkter.

LH, BL och ML har även anfört att i samrådshandlingen från september 2013 finns ingen respektive bristfällig moti-vering till förslaget utan det anges endast att den upphävda förordnandeytan kom-mer att möjliggöra en byggnation av 16 st. nya båtförråd kopplade till båtplats vid

första flytbryggan samt att befintliga båtförråd i Lilla Gårvik kommer att rivas och ersättas av dessa nya.

IP, MP, MP, RP, JG, OG och IA har även anfört bl.a. följande. I

samrådsförslaget stod det inget om att konsekvenserna av ny 113 §-mark på Stora Gårvik blir att toaletterna flyttas till nedre hörnet av badplatsen alldeles invid vattnet. Detta måste väl länsstyrelsen hindra?

MP, MP, RP, LH, GA och JL har även anfört följande. Länsstyrelsen skriver i sitt yttrande (domstolens aktbilaga 28) att beslutsformuleringen om att bodarna är olagligt tillkomna är åtminstone delvis felaktigt. I sin motivering till sitt beslut har länsstyrelsen bedömt att "den föreslagna förändringen är lämplig, då den lämnar en större del av Lilla Gårvik obebyggd än idag". Om, som länsstyrelsen nu medger, ett antal bodar är lagligt tillkomna borde det inte vara osannolikt att dessa bodar inte kommer att rivas. Länsstyrelsen borde därför ha prövat om ovanstående påstående fortfarande är korrekt.

IA har även anfört bl.a. följande. Länsstyrelsen skriver i sitt yttrande att beslutsformuleringen om att bodarna på Lilla Gårvik är olagligt tillkomna åtminstone delvis är felaktig. De lagligt byggda bodarna kommer förmodligen inte att rivas. Påståendet från länsstyrelsen om att "den föreslagna förändringen är lämplig, då den lämnar en större del av Lilla Gårvik obebyggd än idag" stämmer därför inte. Länsstyrelsen borde ha omprövat detta påstående.

LH, BL, ML och GA har vidare anfört bl.a. följande. I länsstyrelsens beslut finns en helt annan motivering än den som givits av kommunen, dvs. att bodarna är olagligt tillkomna inom 113 §-mark och Gullmarns naturvårdsområde. Detta framgår inte av kommunens handlingar. Mot bakgrund därav har berörda fastighetsägare och särskilt ägare av båtförråden i Lilla Gårvik inte haft tillfälle att yttra sig i denna fråga.

Munkedals kommun har i yttrande anfört bl.a. följande. Detaljplanens syfte är att förbättra tillgängligheten och kapaciteten för det rörliga friluftslivet i Gårviks hamn-, bad- och strandzon. Innan planprocessen började var ett detaljplaneprogram Svartsvik/Gårvik på samråd. Även kommunens gällande översiktsplan 2010 har varit på samråd och utställning i två månader vardera. Detaljplaneprocessen har skett med samråd och utställning. Tillsammans blir detta ett antal tillfällen för insikt i kommunens syfte/mål med kommunens attraktivaste kuststräcka. I processen med ansökan om upphävande av del av gällande 113 §-förordnande enligt byggnadslagen i Lilla Gårvik, sändes ansökningshandlingarna på samråd med alla fastighetsägare tillhörande gällande detaljplan. En särskild fastighetsförteckning fanns för detta utskick. Alla handlingar har i varje utskick också legat på kommunens hemsida. Vid samråd/utställning har en kungörelse varit insatt i lokaltidningen, Bohusläningen. Synpunkter kom in under samrådstiden, vilka har sammanställts med kommentarer i en samrådsredogörelse. Enligt kommunens uppfattning finns det inte någon koppling mellan begäran om upphävandet av delar av förordnandet för 16 st båtförråd i Lilla Gårvik med Gula villan och befintliga toaletters rivning. Kommunen har fattat ett beslut om att Gula villan ska rivas och marken där ska säkerställas i detaljplanen för naturmark tillhörande kommunens badplats. Befintliga toaletter kommer att ersättas i hamnområdet med nya med bättre tillgänglighet, moderna funktioner och kan användas av människor som använder både badplatsen, hamnen och av övriga turister/besökare.

Kommunens syfte med Lilla Gårvik är att städa upp bland många bryggor, förråd, båtar på land och diverse material. Detaljplanen kommer att möjliggöra att två flytbryggor tillkommer; en för de befintliga båtplatserna och en för kommande behov vid eventuella nya bostadsområden norr om befintlig detaljplan. Lika många båtförråd ska möjliggöras kopplade till respektive båtplats. Den nya detaljplanen kommer för Lilla Gårvik att säkerställa möjligheten till båtbyggor och båtförråd. I den gamla gällande detaljplanen finns ingen byggrätt för några förråd.

Länsstyrelsen har i yttrande anfört bl.a. följande. De i överklagandena framförda yrkandena föranleder inte någon ändrad uppfattning från länsstyrelsens sida. Länsstyrelsens beslut att delvis upphäva aktuellt förordande har överklagats av flera rättighetshavare. De skäl som anförs rör dels samrådets formella handläggning inför ett beslut om upphävande och dels frågor knutna till detaljplanens genomförande.

En förutsättning för att ett förslaget upphävande kan beslutas av länsstyrelsen är att det medverkar till en lämplig markanvändning. Ansvar för denna lämplighetsbedömning ligger främst hos kommunen i och med det kommunala planmonopolet. Länsstyrelsen har under plansamråden möjlighet att lämna synpunkter så att planförslagets slutliga utformning kan accepteras ur ett samlat statligt perspektiv. Denna acceptans av planens utformning innefattar även förslag till helt eller delvis upphävande av § 113 -förordnanden, såsom i Gårvik.

I flera överklaganden förekommer kritik mot uppgiften i länsstyrelsens beslutsformulering om att de förrådsbodarna som ska ersättas är olagligt tillkomna. Uppgiften om lagstridighet kan med de förklaringar om bodarnas tillkomst som getts i överklagandena konstateras vara åtminstone delvis felaktig. Länsstyrelsen beklagar därför formuleringen, men kan samtidigt konstatera att den underliggande sakfrågan om förslagets lämplighet inte påverkas av huruvida dagens bodar är lagligt tillkomna före § 113 -förordnande och Gullmarns naturvårdsområde tillkom eller inte.

Frågan om båtplatser i Lilla Gårvik, rivning av gamla förråd och föreslagen plats för nya samt Gula villans rivning eller bevarande och toaletternas placering är, efter genomförd planutredning, i sin helhet kommunala angelägenheter.

Vad gäller formfrågor har länsstyrelsen under planarbetet gjort kommunen uppmärksam på de särskilda krav på samråd som ett upphävande ställer. Särskilt fokus har frågan om att samtliga rättighetshavare ska kontaktas skriftligen fått. Ifråga om samrådskravet kan anses uppfyllt, visar de anförda synpunkterna i överklagandena att den bedömning länsstyrelsen gjorde inför beslutet inte samstämmer med ett flertal av rättighetshavarnas bedömning.

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen instämmer i huvudsak i vad länsstyrelsen anfört som skäl för det överklagade beslutet men vill tillägga följande.

Den 2 maj 2011 har den nya plan- och bygglagen [2010:900 (PBL)] trätt i kraft. Av övergångsbestämmelserna till lagen framgår att äldre föreskrifter, dvs. plan- och bygglagen [1987:10 (ÄPBL)] fortfarande ska gälla för mål och ärenden som har påbörjats före den 2 maj 2011 och mål och ärenden som avser överklagande av beslut i ett sådant mål eller ärende till dess målet eller ärendet är slutligt avgjort.

Munkedals kommuns ansökan om upphävande av del av gällande § 113 - förordnande enligt byggnadslagen är daterad den 14 juni 2013. Länsstyrelsen hade alltså rätteligen bort tillämpat PBL istället för ÄPBL, men då bestämmelserna i nu aktuella hänseenden i stort sett överensstämmer och inte påverkar prövningen i sak föranleder förhållandet endast denna domstolens anmärkning.

Kommunens ansökan till länsstyrelsen stöder sig på 6 kap. 5 § plan- och bygglagen 2010:900 (nedan PBL) vari stadgas följande.

”Länsstyrelsen ska pröva en fråga om skyldighet att upplåta eller avstå mark eller annat utrymme enligt 3 eller 4 §, om kommunen ansöker om det.

Länsstyrelsen får besluta att ägaren utan ersättning ska upplåta eller avstå från marken eller utrymmet endast i den mån det kan anses skäligt med hänsyn till den nytta som ägaren kan väntas få av planens genomförande och med hänsyn till omständigheterna i övrigt.

I samband med att en detaljplan ändras, får länsstyrelsen besluta att mark eller annat utrymme som ska upplåtas eller har avståtts ska bytas ut mot annan mark eller annat utrymme, om det är lämpligt och kan ske utan olägenhet för ägaren.”

Av 17 § förvaltningslagen (1986:223), nedan FL, som gäller vid länsstyrelsens hantering av ärendet, framgår bl.a. följande. Ett ärende får inte avgöras utan att den som är sökande, klagande eller annan part har underrättats om en uppgift som har till-

förts ärendet genom någon annan än honom eller henne själv och han eller hon har fått tillfälle att yttra sig över den, om ärendet avser myndighetsutövning mot någon enskild. Myndigheten får dock avgöra ärendet utan att så har skett om avgörandet inte går parten emot, om uppgiften saknar betydelse eller om åtgärderna av någon annan anledning är uppenbart obehövliga, om ärendet rör tjänstetillsättning, antagning för frivillig utbildning, betygssättning, tilldelning av forskningsbidrag eller något jämförbart och det inte är fråga om prövning i högre instans efter överklagande, om det kan befaras att det annars skulle bli avsevärt svårare att genomföra beslutet i ärendet, eller om avgörandet inte kan uppskjutas. Myndigheten bestämmer om underrättelsen ska ske muntligt, genom vanligt brev, genom delgivning eller på något annat sätt.

Enligt 21 § FL ska en sökande, klagande eller annan part underrättas om innehållet i det beslut varigenom myndigheten avgör ärendet, om detta avser myndighetsutövning mot någon enskild. Parten behöver dock inte underrättas, om det är uppenbart obehövt. Om beslutet går parten emot och kan överklagas, ska han underrättas om hur han kan överklaga det. Han ska då också underrättas om sådana avvikande meningar som avses i 19 § eller som har antecknats enligt särskilda bestämmelser.

Mark- och miljödomstolen gör följande bedömning

Genom § 113-förordnande, vilka förordnande med stöd av övergångsbestämmelser alltjämt är gällande, kunde beslutas att ägare till mark, som skulle ingå i byggnadsplan, utan ersättning skulle upplåta sådan obebyggd mark som för området ändamålsenliga användning erfordrades till väg eller annan allmän plats, i den mån det med hänsyn till den nytta ägaren kunde förväntas få av planens genomförande och övriga omständigheter prövades skäligt.

Frågorna i målet fördelar sig huvudsakligen på frågorna

- om ett § 113-förordnande kan upphävas,
- om de frågor klagandena fäst avseende vid överhuvudtaget berörs av ett upphävande av det aktuella § 113-förordnandet,

- om erforderlig information utgått och om tillräckligt samråd skett med berörda fastighetsägare fram till tidpunkten för det överklagade beslutet och slutligen
- en prövning av själva sakfrågan som egentligen utgör en olägenhetsprövning.

Rättspraxis har intagit den ståndpunkten att ett §113 -förordnande kan upphävas (jfr Kamrarrättens i Stockholm dom den 21 april 2011, mål nr 5858-10 och Mark- och miljööverdomstolens dom den 31 januari 2014 i mål nr P 4696-13). Detta är en fullt naturlig ståndpunkt, som mark- och miljödomstolen delar, och som utgör en förutsättning för det kommunala detaljplanearbetet.

Det skall även anmärkas att det är kommunen som sökanden som väljer hur kommunen vill avgränsa det område av ett § 113-förordnande som kommunen vill skall omfattas av ett beslut om upphävande och att domstolens överprövning i ett fall som det förevarande, när länsstyrelsen bifallit ansökan till visst preciserat markområde, är begränsad till huruvida förordnandet ska upphävas avseende detta markområde.

Vad härefter angår prövningens omfattning relaterad till frågan vad som innefattas i det aktuella § 113-förordnandet har flera av de klagande framställt invändningar som rör frågor om behov av bl.a. båtplatser och hamnkontor i Lilla Gårvik med krav på utredningar härom, frågor om rivning av gamla förråd på platsen plats för nya förråd, frågor om rivning av en byggnad benämnd ” Gula villan” på fastigheten YY och frågor om befintliga toaletter och dito beträffande placering av nya toaletter mm. Samtliga dessa frågor hör dock, givetvis under förutsättning att frågorna berör markanvändning, till prövningen inom ramen för det pågående detalj-planearbetet och det är också först i det ärendet som det kan avgöras om det är lämpligt att ändra den i nu gällande plan angivna användningen av marken. Frå-gorna ligger alltså utanför mark- och miljödomstolens prövning i målet.

Vad härefter angår informations- och samrådsfrågan har flera av de klagande invänt att felaktig information getts från kommunen angående vilka som kan överklaga länsstyrelsens beslut. Härvid är att märka att det är kommunen som sökande i frågan

om upphävande av del av § 113-förordnandet och att det är länsstyrelsens uppgift såsom beslutande myndighet (se 21 § FL) att ge överklagandehänvisning till parterna. Eftersom det inte har framställts invändningar mot länsstyrelsens hantering av den frågan föranleder inte heller detta spørsmål någon vidare åtgärd.

Det skall dock tilläggas att en av klagandena, GA, uppgivit att hon inte fått del av länsstyrelsens beslut i tid. Av handlingarna i målet framgår att länsstyrelsen använt sig av förenklad delgivning, att den sändlista som länsstyrelsen använt sig av (domstolens aktbilaga 25) upptar en annan adress i USA än den GA uppgett till domstolen och att hon genom e-post den 8 oktober 2013 skickat information om ny adress i ärende ”samråd paragraf 113 [...]” men att det inte framgår av e-postmeddelandet vem som mottog det. Det går alltså inte att fastställa huruvida eftersändningen fungerat, men eftersom hon har överklagat länsstyrelsens beslut i rätt tid och eftersom hon inför mark- och miljödomstolens nu företagna prövning av målet fått möjlighet att bemöta kommunens och länsstyrelsens yttranden har hon fått alla möjligheter att bevaka sin rätt varför en eventuell tidigare brist i formellt delgivningshänseende saknar betydelse.

Flertalet av de klagande har vidare framställt den invändningen att kommunen inte samrått sin ansökan på rätt sätt. Härvid är dock att märka att det inte finns några lagbestämmelser som reglerar hur ett samråd för upphävande av § 113 -förordnande skall ske eller om det ens behövts något samråd innan kommunen gav in sin ansökan till länsstyrelsen. Däremot står det klart att länsstyrelsen haft en kommuniceringskyldighet avseende handlingarna i ärendet (17 § FL) och det framgår inte klart hur och i vilken omfattning länsstyrelsen fullgjort denna kommunicering. Frågan är emellertid om denna länsstyrelsens eventuellt bristande kommunicering kan anses läkt genom kommunens handläggning av det detaljplaneärende, för Gårviks hamn-, bad- och strandzon, varunder den nu ifrågavarande ansökan om det delvisa upphörandet av § 113-förordnandet hör och genom det samrådsförfarande som därvid skett.

Av intresse är därvid kommunens uppgift att man, i processen med ansökan om upphävande av del av gällande § 113-förordnande i Lilla Gårvik, sände ansök-

ningshandlingarna för samråd till alla fastighetsägare under gällande detaljplan, att en särskild fastighetsförteckning fanns för detta utskick, att alla handlingar i varje utskick också legat på kommunens hemsida och att vid samråd/utställning en kungörelse varit insatt i lokaltidningen, Bohuslänningen.

Flera av klagandena har härefter bemött och bestritt flera av dessa kommunens uppgifter. Anmärkningsvärt är därvid att det i domstolens akt finns en handling, ingiven av två av de klagande, rubricerad - ”Samrådshandling som led i ansökan om upphävande av del av gällande § 113-förordnande enligt Byggnadslagen, förslag till detaljplan för Gårviks, hamn-, bad- och strandzon, Tungenäset, Munkedals kommun.” I handlingen anges relativt kortfattat syftet med åtgärden och upplysning ges bl.a. att kommunikering sker med berörda fastighetsägare enligt särskild fastighetsförteckning daterad den 9 september 2013 (samma krets som länsstyrelsen sänt sitt beslut till; domstolens aktbilaga 25; *domstolens anmärkning*).

Vidare framgår av kungörelse, i tidningen Bohuslänningen under oktober 2012 med underrubrik ”*Samråd av detaljplan*”, bl.a. följande.

”Förslag till en detaljplan för Gårviks hamn-, bad- och strandzon, ökad tillgänglighet längs strandzonen, Tungenäset, Munkedals kommun. [...]

Alla fastighetsägare som ingår i den gällande fritidsplanen från 1966 vid Gårvik, är särskilt inbjudna att ta del av detaljplaneförslaget. Kommunstyrelsen önskar få synpunkter på samrådshandlingarna senast 2012-11-26. [...]

I planbeskrivningen till utställningshandling (maj 2013, s.6) anges bl.a. följande under rubriken **”Förordnanden”** med underrubrik *”Förordnande enligt § 113 Byggnadslagen”*:

”Den nya planen hanterar förordnandet så att kvartersmark bildas från allmän platsmark för det norra hamnförrådsområdet i Lilla Gårvik. Markareal som tas i anspråk motsvarar den mark som befintliga bodar idag upptar. Motsatt kommer kvartersmark att övergå till allmän platsmark genom att tomtmark från den kommunalt ägda fastigheten norr om badplatsen ändras till naturmark. (Detta förfarande avser man dock inte underordna något nytt motsvarande förordnande enligt PBL.)

Ansökan om upphävande av § 113-förordnandet inom kvartersmark tillsammans med särskild § 113-redogörelse av samråd med rättighetshavare kommer att göras till länsstyrelsen efter utställningen av planen. Upphävandet ska ha vunnit laga kraft innan planen kan antas.

Se vidare i genomförandebeskrivningen, där finns även illustrationer.”

Härefter informeras genom kungörelse i samma tidning (med notering som anger datumet till den 3 maj 2013) med underrubrik ”*Utställning av detaljplan*” bl.a. följande.

”Alla fastighetsägare som ingår i den gällande fritidsplanen från 1966 vid Gårvik, är särskilt inbjudna att ta del av detaljplaneförslaget. Med särskild beaktan på dispensförslag för § 113 BL-förordnandet, i Lilla Gårvik.

Detaljplanehandlingarna finns på kommunens hemsida, är utställda på tillväxt- och kulturenhetens anslagstavla och kungörelse kommer att sättas in i en lokal tidning. [...]”

Av det nu anförda framgår att kommunen hanterat information rörande det aktuella § 113-förordnandet, innefattande kommunens intention att förordnandet ska upphävas, som en del av detaljplaneprocessen. Detta är också fullt naturligt och ändamålsenligt eftersom detaljplanens genomförande ju kräver att det aktuella § 113-förordnandet upphävs. Frågan är då om information om förfarandet varit tillfyllest.

Som ovan nämnts finns det inte några särskilda lagbestämmelser som vare sig kräver eller reglerar ett samrådsförfarande för handläggningen av ett upphävande av ett § 113 -förordnande men det har också påpekats att en ansökan härom lämpligen, på sätt skett, hanteras inom ramen för den planprocess dit frågan naturligt är knuten.

Eftersom kommunens nu aktuella planförfarande, innefattande ett delvis upphävande av § 113-förordnandet, är tillräckligt beskrivet i det nyss åskådliggjorda förfarandet - varvid märks främst planbeskrivningen till utställningshandlingen avseende ”Detaljplan för Gårviks hamn-, bad- och strandzon” och det förhållandet att hänvisning till planhandlingarna skett i kungörelse insatt i lokaltidning varvid särskilt nämns § 113 -förordnandet och ”dispensförslag” från förordnandet - finner

mark- och miljödomstolen att kommunen på ett tillfredsställande sätt fullgjort den informations- och samrådsskyldighet som kan åläggas kommunen inför dess ansökan om det delvisa upphävandet av § 113-förordnandet. Även klagandena i målet måste därför anses ha erhållit tillräcklig information och inom ramen för planprocessen (i vilken frågan om det delvisa upphävandet av § 113-förordnandet alltså varit integrerad) fått erforderligt utrymme för samråd för att kunna förstå kommunens intentioner och komma med synpunkter i ärendet i hela dess nu nämnda helhet. En eventuell brist i kommuniceringshänseende hos länsstyrelsen får alltså anses läkt inom ramen för kommunens handläggning av planprocessen i hela dess vidd och genom den här efter följande omfattande kommunikeringen i mark- och miljödomstolen.

Hinder för sakprövning i mark- och miljödomstolen av det överklagade beslutet förligger alltså inte.

Vad först angår den mark som berörs anges i ansökan att, utöver kommunen som sökande, även RPL (ägare till X) och DS (ägare till Y) omfattas av ”dispensen”. Den mark som enligt länsstyrelsens beslut berörs av det delvist upphävda § 113-förordnandet är emellertid enbart belägen på X (fn benämnt skifte 2) där bodar även är uppförda; ett område som enligt de föreslagna planbestämmelser i utställningshandlingen är utsatt som kvartersmark som ska möjliggöra ”Förrådsbyggnader för bryggområde.” Vad gäller berörd mark omfattar alltså mark- och miljödomstolens prövning inte ”Y m. fl.” – så angivet i sakbeskrivningen till det överklagade beslutet – eftersom nämnda fastighet/fastigheter inte berörs av det överklagade beslutet; detta rör ju enligt karta, bilaga 3, till det överklagade beslutet endast X.

Rättspraxis har intagit den ståndpunkten (som framgår av ovannämnda Kammarrättens i Stockholm dom den 21 april 2011, mål nr 5858-10) att det för upphävande av ett § 113-förordnande, i likhet med vad som gäller för ändring av ett förordnande i samband med en planändring, krävs att det är lämpligt och kan ske utan olägenhet för markägaren. Härvid bör anmärkas att ett upphävande av ett § 113-förordnande

normalt inte innebär någon olägenhet för markägaren eftersom han därigenom blir av med en belastning på sin fastighet. Å andra sidan bör, för att en olägenhet av ett dylikt upphävande skall kunna uppstå för den som gynnats av ett § 113-förordnande, krävas att genomförande av det som förordnandet avsett försvåras.

Av samrådsredogörelsen till förslag till detaljplanen för Gårviks hamn-, bad- och strandzon, Tungenäset framgår att RPL är positiv till ansökan om upphävande av § 113 -förordnandet. Mark- och miljödomstolen bedömer att ett upp-hävande av förordnandet redan på grund härav inte medför olägenhet för RPL som ägare till X. Det överklagade beslutet medför alltså inte någon olägenhet för markägare.

Frågan är då om någon eventuell annan part som är gynnad av det nu ifrågavarande § 113 -förordnandet kan anses drabbas av olägenhet till följd av länsstyrelsens beslut att delvis upphäva § 113 -förordnandet. Härvid är syftet med det aktuella § 113-förordnandet i Lilla Gårvik av avgörande betydelse. Den marken, som i byggnadsplanen från år 1966 inte markerades som tomtmark, skulle för allmänt ändamål upplåtas utan ersättning av fastighetsägarna. Därvid är att märka, vilket är väsentligt, att nämnda byggnadsplan inte medger någon byggrätt på den nu aktuella marken för bodar eller för någon annan typ av byggnad.

Oavsett om det må förhålla sig så, som flera klagande anfört, att deras bodar mm stod på den nu aktuella platsen före det att nämnda byggnadsplan fastställdes 1966, har syftet med § 113-förordnandet alltså inte varit att möjliggöra att eventuellt då på platsen redan befintliga bodar skulle få stå kvar. Sjöbodsägare och ägare till anordningar i övrigt, belägna på det område som avses med det överklagade beslutet, kan därför inte anses ha varit gynnade av det aktuella § 113-förordnandet från år 1963. Härav följer att någon olägenhet i rättsligt relevant hänseende inte kan anses uppstå för nu nämnda ägare som en följd av att det aktuella § 113-förordnandet delvis upphävs.

Vad slutligen angår frågan om ersättningsmark - en fråga som flera klagande fört fram som ett kompensationskrav - för det markområde som omfattas av det delvisa upphävda § 113-förordnandet skall endast klargöras att det inte kan ställas något krav på utbyte av mark för ett dylikt upphävande; något som naturligt nog vilar på det förhållandet att det är en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten.

Eftersom det således inte finns något hinder för det delvisa upphävandet av § 113-förordnandet (rödmarkerat på karta, bilaga 3, till det överklagade beslutet) skall länsstyrelsens beslut bestå.

Överklagandena ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV427)

Överklagande ges in till mark- och miljödomstolen senast den 7 januari 2015 men ställs till Mark- och miljööverdomstolen.

Prövningstillstånd krävs.

Ulf Klerfalk
rådman

Rolf Dalbert
tekniskt råd

Föredragande har varit beredningsjuristen Sofia Ardeke.